

La història com a ideologia: entorn dels intents d'imposar una visió unitària del passat

Mateu Morro i Marcé

Si Raimon va a Madrid, a un concert que se suposa que és per la pau, canta en la seva llengua i una part del públic el xiula, cal ad-

metre, més enllà de l'anècdota, que estam davant un símptoma preocupant. Qualque cosa ha fallat en la transició política, quan no s'ha estat capaç

d'introduir entre la població uns mínims elements de tolerància, ja no parlem de simpatia, cap a les diferents realitats nacionals. Per saber per on

Interior de la cova de cala Morell

s'ha perdut basta escoltar les cadenes més importants de la ràdio o llegir la premsa espanyola, les columnes dels comentaris més prestigiosos, per exemple, i veure com s'atia l'hostilitat contra els catalans, gallecs i bascos, i es cultiva el patriotisme -que ells voldrien fer passar per cosmopolitisme-

Aquest bull del volcà de la xenofòbia, però, no treu la son als intel·lectuals i polítics espanyols. Sabem massa cert que, en la distribució de papers que ells han fet, els nacionalismes localistes són "els altres". Per això el que els preocupa és que s'asseguri l'ensenyament de la història "comuna", que evidentment és la seva. No conceben Espanya si no és com una realitat cohesionada entorn d'una llengua i uns referents històricoculturals castellans. Per això cada passa que es fa cap a la recuperació cultural de les altres nacionalitats és viscuda com una veritable desmembració dolorosa del cos patri. Vet aquí les arrels de l'angoixa de bona part de la intel·lectualitat espanyola d'aquest final de segle.

Hom té la sensació que un cop superada la treva determinada per la necessitat de donar forma al nou estat democràtic, i superats els complexos d'haver emprat un bagatge ideològic espanyolista molt desprestigiad pel franquisme, vivim un moment de peculiar crispació dels sentiments nacionalistes espanyols. Sense dubte la causa és la sospita que els processos autonòmics, encara que han servit per integrar les reivindicacions nacionalitàries dins un marc constitucional, poden dur a un reforçament de les identitats dels països no castellans, a una pèrdua relativa de posicions del castellà en aquestes comunitats, i a una certa dissipació de la idea -en la qual ells creuen fermament- que Espanya és una realitat unitària intemporal, predeterminada per les forces superiors a les dels homes,

fora de la història i fora dels processos democràtics. En aquest sentit cal constatar:

a) Que l'espanyolisme es posiciona en relació als països no castellans de l'estat espanyol, segueix prenent un caràcter intolerant, tot i que en al-

tres aspectes ha evolucionat en positiu (menor pes del militarisme, assumptió formal del fet democràtic, europeisme, etc.).

b) Que aquesta actitud està per damunt classes socials, partits i ideologies. Els esdeveniments dels segles XIX i XX, tot i el trencament de 1936, han dut a crear una compacta ideologia nacional espanyola.

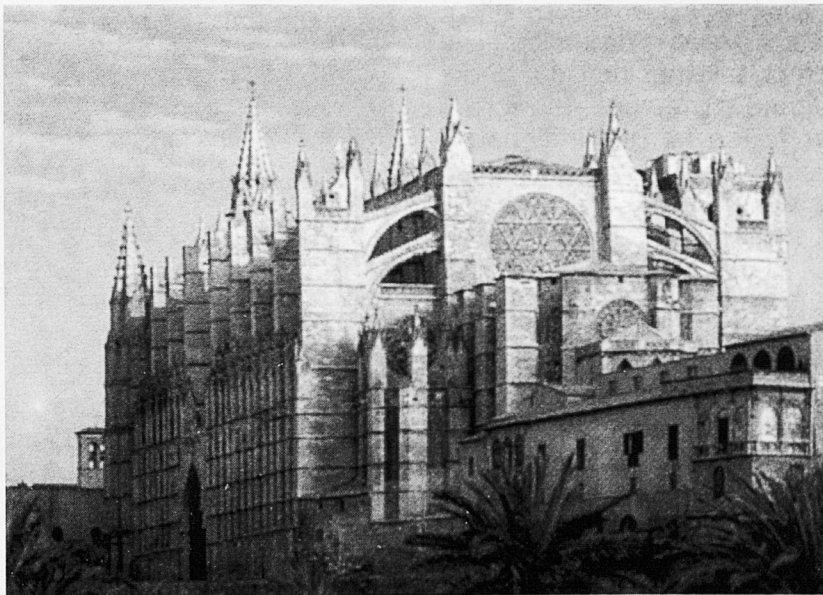
c) Aquesta ideologia manté una negació visceral de la possibilitat d'una Catalunya nacionalitzada (també d'un País Basc, d'una Galícia, d'un País Valencià o d'unes Illes Balears), que es veu com el pitjor enemic possible de l'Espanya ideal. En aquest aspecte, el nacionalisme espanyol presenta punts de contacte amb al-

tres nacionalismes, propis d'ètnies o cultures hegemòniques durant molt de temps dins el seu estat, enfrontats a una o a unes minories nacionals fortes (els serbis front als musulmans bosnians, els turcs front als kurds, etc.).

Vivim un moment de peculiar crispació dels sentiments nacionalistes espanyols

d) Ahora aquest pensament excloent generalitzat -amb escasses excepcions individuals- troba el seu millor ambient en el desconeixement de l'altre. Els territoris de parla castellana destaquen per la seva ignorància i aversió cap als fets culturals no castellans inclosos dins l'estat espanyol, front als quals sols s'adopta una posició paternalista si es mantenen dins el terreny del folklorisme o de la peculiaritat etnogràfica.

e) Si es fa un balanç de les dues darreres dècades es constata que, malgrat la creació de les autonomies, el nacionalisme espanyol -que mai ha perdut el control de la transició política- ha reeixit a recrear un estat nacional, "comú" en teoria però que a la pràctica sols

La Seu. Foto: Ed. EDEBÉ

s'identifica amb la llengua i la cultura castellana. En lloc d'un estat plurinacional s'ha erigit un estat nacional que conviu - en un estat de tensió permanent- amb les comunitats autònomes.

És en aquest context genèric on podem inscriure el de-

cionalització. Des del punt de mira de l'esforç del conservadurisme espanyol per a imposar una història unitària és un text important, però defensiu, perquè no lliga amb les necessitats d'una consciència espanyola amb més capacitat de generar consens.

Partint de la realitat de les Illes Balears ens aproparem al coneixement dels contextos més generals, i a l'inrevés, aquest coneixement ens permetrà interpretar millor la nostra realitat

bat sobre el "Plan de Mejora de la Enseñanza de Humanidades" de la ministra Esperanza Aguirre. En primer lloc, cal dir que la campanya per a la introducció d'uns continguts educatius unitaris ja s'havia intensificat molt els darrers mesos, en particular a partir de les campanyes contra l'ensenyament en català, basc i gallec. Mitjans de comunicació com "El País" -molt proper al PSOE- han atacat un cop i un altre els continguts educatius "localistes i particularistes" dels sistemes educatius de Catalunya, Galícia i el País Basc. És curiós que aquests mitjans que duen mesos inflant les xeremies de la intolerància, en la línia habitual del periodisme groc, ara -hipòcritament- es fan els indignats i volen ésser capdavanters en la denúncia del text de la ministra Aguirre.

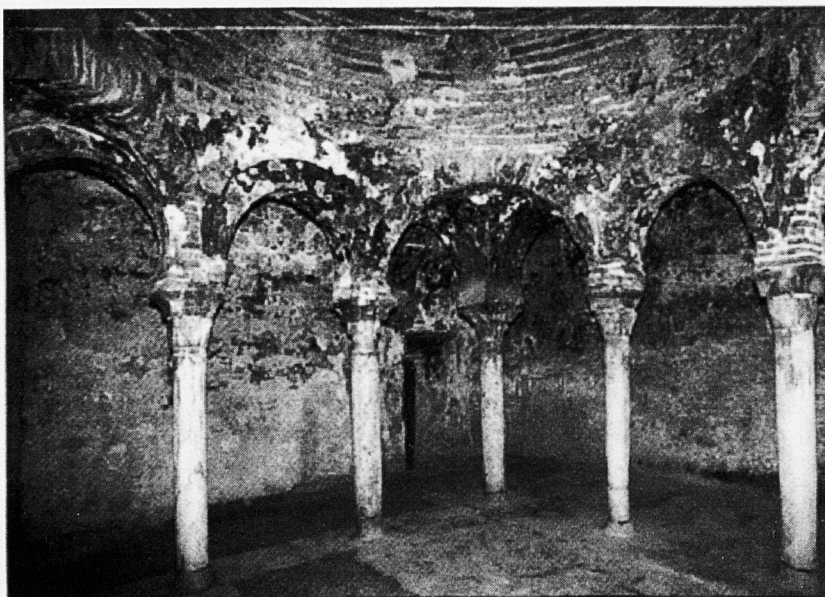
El document en qüestió no ens expressa res que no sapiguem d'antic: que el PP incorpora encara molts d'elements de reaccionarisme i que el seu espanyolisme és menys "subtil" que el del PSOE, vaja: més directes i menys inhibits. I també, per això mateix, menys eficaç. L'Espanya d'Aguirre s'assembla massa a l'Espanya de Franco per a poder fer unes funcions efectives de desna-

És tan transparent la intenció unitarista del Pla de Millora de l'Ensenyament de les Humanitats, que enganyarà poca gent. Tot el que es pugui dir sobre aquest Pla difícilment afegirà res de nou (confusió intencionada d'Espanya amb Castella, ignorància de la realitat plurinacional de l'estat, visió tradicionalista i reaccionària de la història, menyspreu cap a les Comunitats Autònomes a les quals ni s'ha consultat). Per això ens convindria capgirar en positiu del debat. Es podrien considerar algunes línies de treball:

a) Apropar-nos d'una manera com més objectiva possible a la història i a les humanitats, perquè els alumnes són persones amb capacitat crítica per ells mateixos, i en conseqüència rebutjar esquematismes doctrinaris de tot tipus, que volen encorsetar la pluralitat intrínseca continguda en els fets en esquemes preconcebuts. Més que la introducció de certes apriorístiques el que cal és facilitar un procés d'aprenentatge, mitjançant el qual l'alumne arribi a apropar-se al passat històric i a construir-se la seva pròpia interpretació.

b) Fer de la història un ensenyament viu i actiu, lligat a la realitat de l'alumne. En el qual més que "el papel relevante que desempeñaron las grandes personalidades históricas" -com diu el paper d'Aguirre- hi emergeixi la importància de l'esforç col·lectiu d'innombrables persones, sovint anònimes.

c) Vincular permanentment l'esglau local amb els esglauos de més abast. És tan necessari conèixer el procés de les cultures prehistòriques europees i mediterrànies, i les seves relacions amb les civilitzacions més avançades, com les realitats del món ta-

Banyos àrabs. Foto: Ed. EDEBÉ

laiòtic. I ens cal tenir una visió general de Catalunya i la Corona d'Aragó (Aragó inclòs!) en la seva política interior i exterior, i no veure l'evolució de la Mallorca medieval com un fet tancat en ell mateix.

d) Una visió no ideològica de la història ens durà a depurar moltes de les visions en negatiu, o de caràcter maniqueu. El procés històric no s'assembla en res a un western de bons i dolents. La història no és, com creu la Sra. Aguirre, una "trajectòria" (abans es deia "una unidad de destino"), predeterminedada per una espècie de disseny superior, cap a l'assoliment de determinats objectius. Els grans moviments polítics i ideològics, fins i tot els estats més poderosos, passen, deixen les seves influències i desapareixen. Les visions teleològiques de la història (marxistes, liberals, reaccionàries, nacionalistes, religioses, etc.) han estat totes refutades per la pròpia història.

e) Un enfocament ètic de l'ensenyament de la història s'ha d'adreçar, entre altres coses, a remarcar els valors de

justícia i solidaritat presents en l'evolució de la societat; a valorar la importància del lligam entre cultura i medi natural; a cercar el coneixement del passat de cada col·lectivitat per tal d'ajudar-la a ésser protagonista del seu present; a fer conèixer i estimar la història de tots els pobles i les seves cultures.

Des d'aquestes coordenades abordarem cada un dels períodes, i podrem entendre el que ha significat l'estat espanyol per als pobles que avui l'integren. Que no es preocupi la Sra. Aguirre, cap reflexió històrica rigorosa, no podrà prescindir del fet estatal espanyol i les seves conseqüències. En un tractament objectiu dels ensenyaments històrics, l'imperi romà, l'estat andalusí, la Corona d'Aragó, l'estat espanyol o la construcció d'una Europa unida, ens apareixeran com a realitats justament determinades en el temps. Partint de la realitat de les Illes Balears ens apropem al coneixement dels contextos més generals, i a l'inrevés, aquest coneixement ens permetrà interpretar millor la nostra realitat. Això és una

cosa ben diferent a "comprender y valorar el carácter unitario de la trayectoria histórica de España con sus diversidades lingüístico-culturales", tan a prop d'allò de José Antonio que "España es una comunidad de destino en lo universal". Ben al contrari, ajudar a pensar la nostra vida, el nostre entorn, en un país al qual durant segles s'ha privat de drets polítics i se n'ha perseguit la llengua i la cultura, és dur a terme una veritable obra de descolonització. Probablement, l'anàlisi històrica més que dur-nos a la constatació d'aquest pressuposat "carácter unitario", sols ens descobrirà pluralitats i diversitats. Bé és ver que des de l'acceptació d'aquesta pluralitat és possible establir lligams de convivència i respecte mutu. En canvi, voler imposar continguts unitaristes no expressa més que la voluntat de fer de la història i de l'escola una eina de despersonalització, allò mateix que va fer durant decennis la pedagogia franquista. □

Butlleta de subscripció a PISSARRA¹

Nom i llinatges:..... Tel:.....

Adreça:..... CP:..... Població:.....

Se subscriu a **PISSARRA** al preu anual de 1.500 ptes. que abona mitjançant:

- o taló bancari o gir postal a nom de l' STEI
- o càrrec al compte bancari ²

(1) Els afiliats i afiliades a l' STEI reben **PISSARRA** de franc

(2) En aquest cas heu d'emplenar l'ordre bancària

ORDRE DE DOMICILIACIÓ BANCÀRIA

Nom de l'entitat:..... Adreça:.....

Localitat: ..... CP: .....

ENTITAT	OFICINA	DC	COMPTE

Sr. Director:

Sou pregat d'atendre a partir d'aquesta data, i fins nou avís, els rebuts que us presentarà el Sindicat de Treballadors de l'Ensenyament de les Illes (STEI) amb càrrec al compte indicat.

....., de ..... de 199...

(signatura)